

SCENARIUSZ DLA NAUCZYCIELA

Miasto – twierdza. Historia Zamościa

CELE OGÓLNE

1. Zapoznanie uczniów z historią Zamościa.
2. Przybliżenie uczniom przykładów architektury renesansu.
3. Zachęcenie do pracowania ze źródłami udostępnianymi w sieci przez muzea.

CELE SZCZEGÓŁOWE

Cele poznawcze

1. Przedstawienie postaci Jana Zamoyskiego i jego rodziny.
2. Zapoznanie uczniów z organizacją renesansowego miasta.
3. Zapoznanie uczniów z ideą ordynacji magnackich.
4. Wprowadzenie terminologii związanej z opisywaniem fortyfikacji.

Cele kształcące

1. Doskonalenie umiejętności interpretowania zabytków – przedmiotów codziennego użytku.
2. Rozwijanie umiejętności pracy w grupie i brania udziału w dyskusji.
3. Wprowadzenie do użytku podczas lekcji nowych terminów: ordynacja, kanclerz, hetman.

Cele wychowawcze

1. Zwrócenie uwagi na wielonarodowość Zamościa i wynikające z tego korzyści.
2. Zachęcenie do pracy własnej i wykorzystywania Internetu do pogłębiania swojej wiedzy.

METODY PRACY

- ♦ praca w grupach ♦ dyskusja ♦ praca z zabytkiem ♦ rozmowa sterowana ♦ praca z mapą ♦
- ♦ praca z tekstem źródłowym ♦

NARZĘDZIA

- ♦ komputer i rzutnik ♦ wydrukowane i pocięte zadania do lekcji w odpowiedniej liczbie ♦

PRZEBIEG LEKCJI

5 min

Rekapitulacja wtórna

- ♦ Pokaż uczniom mapę Polski **tablica 1**. Wspólnie odszukajcie na niej Zamość. Zwróć uwagę, jakie to województwo? A jakie było kiedyś (woj. ruskie, Ruś Czerwona)?
- ♦ Zapytaj uczniów, czy ktoś z nich był w Zamościu. Z czym im się kojarzy miasto, jak wygląda architektura? Wyświetl na rzutniku **tablicę 2**. Sprawdź, czy uczniowie wiedzą, jaki budynek jest widoczny na zdjęciu.

35 min

Lekcja właściwa

- ♦ Opowiedz uczniom krótko o założycielu miasta, Janie Zamoyskim. Następnie rozdaj **zadanie 1** i poproś o wykonanie. Sprawdźcie odpowiedzi.
- ♦ Wprowadź pojęcie Ordynacji Zamojskiej. Opowiedz uczniom o ziemiach gromadzonych przez magnatów. Wspomnij o niepodzielności, dziedziczności i prawach ustanawianych przez ród panujący. Poproś uczniów o wykonanie z **zadania 2**.
- ♦ Opowiedz uczniom o Muzeum Zamojskim. Wyświetl na rzutniku **tablicę 3**. Porozmawiajcie o tym zabytku. Czy uczniowie domyślają się, czym jest i jakie miał znaczenie? Upewnij się, czy uczniowie znają pojęcie lokacji miasta.
- ♦ Pokaż uczniom **film** załączony do lekcji. Po jego obejrzeniu rozdaj uczniom **zadanie 3**.
- ♦ Podziel uczniów na grupy, rozdaj im **zadanie 4** i poproś o wykonanie. Sprawdźcie odpowiedzi. Zaznacz, że są to zabytki z Muzeum Zamojskiego.
- ♦ Porozmawiaj z uczniami na temat organizacji rzemieślniczej w Zamościu. Czy znają pojęcie cechu? Podsumuj krótko, czym zajmowały się cechy rzemieślnicze (wymień np.: dbanie o jakość towarów, wspólne ustalanie cen, walkę z pozacechową konkurencją, dbanie o rodziny zmarłych członków cechu, kształcenie czeladników, fundowanie kaplic w kościołach). Czy rzemieślnicy byli ważni dla powstającego miasta? Wyświetl na tablicy **zadanie 5**. Wykonajcie je wspólnie.
- ♦ Opowiedz uczniom o mniejszościach, które Jan Zamoyski zaprosił do Zamościa (Grecy, Żydzi, Ormianie). Zaakcentuj ich rolę w handlu oraz dyplomacji. Na podstawie **tablicy 4** omówcie wspólnie budowlę związane z poszczególnymi religiami, wyznaniem i narodami.
- ♦ Zapytaj uczniów, czy pamiętają z filmu, kto oblegał zamojską twierdzę? Kiedy fortyfikacje straciły na znaczeniu i dlaczego? Poproś o wykonanie **zadania 6**.

4 min

Rekapitulacja pierowtna

- ♦ W ramach podsumowania wykonaj wspólnie z uczniami **zadanie 7**. Zapytaj uczniów, który z wątków dotyczących historii Zamościa był dla nich najciekawszy.

1 min

Zadanie domowe

- ♦ Zaproś uczniów do wirtualnego zwiedzania Muzeum Zamojskiego <https://muzeum-zamojskie.pl/> Poproś, aby wynotowali z wycieczki online 3 eksponaty, które zwróciły ich uwagę.

Tablica 1

Wikimedia Commons

Miasto – twierdza. Historia Zamościa

Tablica 2

Wikimedia Commons

Miasto – twierdza. Historia Zamościa

Scenariusz dla nauczyciela przygotowany przez Fundację Dziecięcy Uniwersytet Ciekawej Historii w ramach projektu „Historia: zobacz”.

Tablica 3

Zbiory Muzeum Zamojskiego w Zamościu

Tablica 4

MYKWA ŻYDOWSKA [Wikimedia Commons](#)

KAMIENCE ORMIAŃSKIE [Wikimedia Commons](#)

SYNAGOGA [Wikimedia Commons](#)

Miasto – twierdza. Historia Zamościa

Zadanie 1

Jan Zamoyski Domena publiczna

Nazwa „Zamość” jest nieprzypadkowa. pochodzi od nazwiska rodu założycieli miasta: Zamoyskich. W 1580 r. Jan Zamoyski, kanclerz i hetman wielki koronny, nadał Zamościowi prawa miejskie. hetman miał burzliwe i ciekawe życie. Był politykiem, dowódcą, zajmował się również sprawami gospodarki. Spróbuj wskazać te informacje, które dotyczą jego życiorysu.

Z poniższych informacji zakreśl te, które – Twoim zdaniem - dotyczą jego życiorysu.

Rodzina Jana Zamoyskiego sygnowała się herbem „Jelita”

Doradzał królom: Zygmunтови Augustowi i Stefanowi Batoremu

Razem z Hiszpanami wyprawiał się do Ameryki Południowej szukać złota

Zapraszał do osiedlania się w Zamościu Ormian i Greków

Walczył w Mołdawii i zyskał wpływ na obsadzenie tamtejszego tronu

Przez pół roku był samowolnym królem Czech

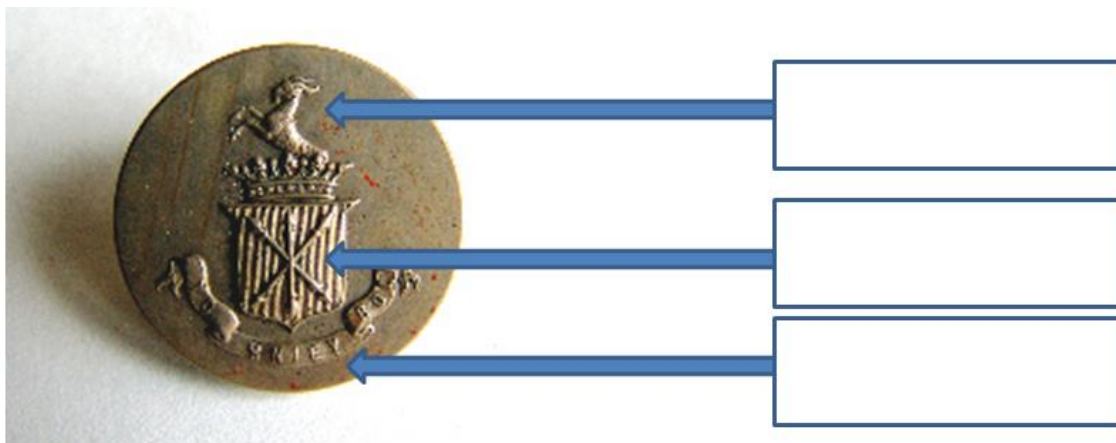
Oplacał poszukiwania kamienia filozoficznego

Walczył ze Szwedami m.in. o Inflanty

Zadanie 2

Na ilustracji poniżej widać guzik przedstawiający herb Zamoyskich, a zarazem - Ordynacji Zamojskiej. Rozpoznaj i dopasuj nazwy do poszczególnych elementów. Uwaga! Podpisów jest więcej niż luk! Wybierz właściwe.

Zbiory Muzeum Zamojskiego w Zamościu

Półpostać kozła i korona

Berło królewskie skrzyżowane z włóczniami

Trzy skrzyżowane włócznie

Wstęga z gwiazdami

„To mniej boli” – zawołanie rodowe Zamoyskich

Zadanie 3 Odpowiedz na pytania, zaznaczając właściwą odpowiedź.

1. W którym wieku został założony Zamość?

- a) XV
- b) XVI
- c) XVII
- d) XVIII

2. Pierwszym budynkiem, który zaczęto budować był/a:

- a) Akademia Zamojska
- b) Pałac Zamoyskich
- c) Ratusz
- d) Kamienice ormiańskie

3. Czy podczas XVII-wiecznych wojen Zamość został zdobyty?

- a) tak, przez Kozaków
- b) Tak, przez Szwedów podczas potopu
- c) Nie, nie był wtedy zdobyty
- d) Tak, przez Austriaków

4. Do kiedy funkcjonowała Akademia Zamojska?

- a) Do czasu dostania się w zakres zaboru austriackiego
- b) Do powstania styczniowego, gdy zlikwidował ją car
- c) Do II wojny światowej, gdy zniszczyli ją Niemcy
- d) Funkcjonuje do dziś

5. Twierdzę Zamość zlikwidował:

- a) Marcin Zamoyski z powodu braku środków na jej utrzymanie
- b) Adolf Hitler, aby Polacy nie mieli tam punktu oporu
- c) Car Aleksander II z powodu przestarzałych i nienowoczesnych fortyfikacji
- d) Józef Piłsudski po odzyskaniu niepodległości z powodu dużego stopnia zniszczeń

Zadanie 4

Oto zdjęcia przedmiotów pochodzących ze zbiorów Muzeum Zamojskich. Spróbuj połączyć poszczególne ilustracje z odpowiednimi nazwami oraz opisami zastosowania.

odblasknica

objaśniacz

waga

lichtarz

moździerz

Służył do
rozdrabniania
przypraw lub
lekarstw

Odbijał światło
świec
powodując, że w
pomieszczeniu
robiło się jaśniej

Wkładano do
niego świece
oświetlające
pomieszczenie

Służył do
odmierzania
ilości
produktów
podczas
sprzedaży

Służył do
przycinania
knotów świec

Zadanie 5

Określ, czy poniższe stwierdzenia są prawdziwe czy fałszywe.

Jan Zamoyski zaprosił do Zamościa rzemieślników z innych miast.	PRAWDA	FAŁSZ
Przy przybyciu rzemieślników do Zamościa Zamoyski udzielał im pożyczek, aby zagospodarowali się w nowym mieście.	PRAWDA	FAŁSZ
Zamość położony był daleko od szlaków handlowych, więc w ogóle nie rozwinęły się w nim rzemiosła związane z obróbką skór i futer.	PRAWDA	FAŁSZ
Do 1622 r. powstało 13 cechów, m.in. rzeźników, szewców, sukienników, piekarzy.	PRAWDA	FAŁSZ
Poniższy symbol na emblemacie oznaczał cech stolarzy.	PRAWDA	FAŁSZ
W XIX wieku wszystkie cechy rzemieślnicze zostały rozwiązane.	PRAWDA	FAŁSZ

Emblemat cechu rzemieślniczego
Muzeum Zamojskie w Zamościu

Miasto – twierdza. Historia Zamościa

Zadanie 6

Rozwiąż rebusy, aby poznać nazwy kolejnych elementów fortyfikacji.

RAN=STI

KO=ON

..... - element umocnień wznoszony na narożnikach twierdzy

✂

Ż=C

..... - schron bojowy służący do obrony fosy

Miasto – twierdza. Historia Zamościa

NAD+

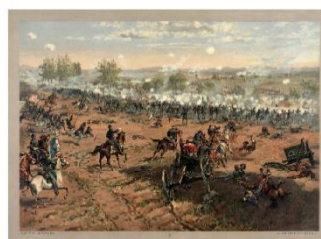

CHY=NIEC

..... - wewnętrzny nasyp w narożniku umocnień, górujący nad wałem fortu

K=AŁO

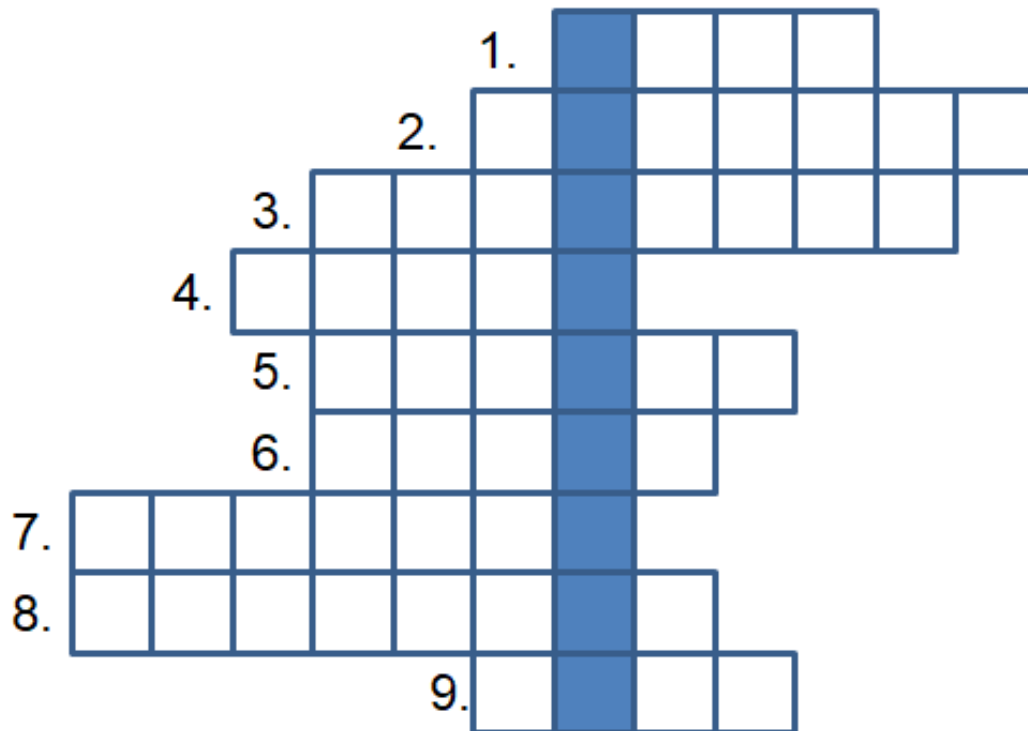
WA=NIA

..... - okrągłe stanowisko ogniowe, do prowadzenia ostrzału

Zadanie 7

Rozwiąż krzyżówkę.

1. kaflowy, do ogrzewania pomieszczeń
2. Nazwisko głównego projektanta Zamościa
3. Zamojska uczelnia założona przez Jana Zamoyskiego
4. Pierwszy budynek, jaki zaczęto budować w nowo planowanym Zamościu
5. Nazwa herbu Zamoyskich
6. Serce i punkt centralny miasta
7. Element fortyfikacji, wznoszony na narożnikach twierdzy
8. Jedna z mniejszości narodowych, która zamieszkała w Zamościu
9. Organizacja skupiająca rzemieślników jednego zawodu

Hasło: - otwarta, dolna część budynku, otoczona jedynie filarami.

SŁOWNICZEK

RENESANS – epoka w historii kultury, mająca również wpływ na sztukę i architekturę. Dotyczy wieku XVI.

KANCLERZ – Kanclerz Wielki Koronny kieruje kancelarią królewską, pośredniczy między królem a niektórymi jego poddanymi, kieruje polityką zagraniczną wysyłając poselstwa, dba o administrację i oficjalną korespondencję.

HETMAN – dowódca wojska, ustanowiony przez króla.

ORDYNACJA – w dawnej Rzeczypospolitej były to ziemie należące do rodu (zwykle magnackiego), które rządziły się swoimi prawami, ustanowionymi przez rodzinę tam panującą. Ziemie były niepodzielne, dziedziczone przez najstarszego męskiego potomka w danym pokoleniu.

PRAWO SKŁADU – prawo nadane miastu, nakazujące przejeżdżającym przez nie kupcom wystawić swoje towary na sprzedaż na miejscowym rynku.

SZANIEC – ziemna fortyfikacja obronna, zawierająca wał oraz fosę.

POLECANE MATERIAŁY

Tutaj znajdziesz kompendium wiedzy o Zamościu, tworzone przez pasjonatów miasta.

<https://www.zamosciopedia.pl/>

HISTORIA POSZUKAJ. Tu przeczytasz więcej o założycielu miasta.

<https://historiaposzukaj.pl/miejsca,22,zamosc.html>

HISTORIA POSZUKAJ. O architekturze renesansu.

https://historiaposzukaj.pl/wiedza,architektura,105,architektura_renesansu_-_cechy_stylu.html

HISTORIA POSZUKAJ. O zamojskiej synagodze.

https://historiaposzukaj.pl/wiedza,architektura,213,architektura_synagoga_w_zamosciu.html -

HISTORIA POSZUKAJ. O Ormianach w Polsce.

[https://historiaposzukaj.pl/wiedza,historiomat,131,historiomat_ormianie%20kultura_pieniadze_egzotyka.ht
ml](https://historiaposzukaj.pl/wiedza,historiomat,131,historiomat_ormianie%20kultura_pieniadze_egzotyka.html)

Muzeum w Zamościu. Na stronie głównej znajdziesz zakładkę „Wirtualne Muzeum”, dzięki czemu zwiedzisz ekspozycję bez wychodzenia z domu.

<https://muzeum-zamojskie.pl/>

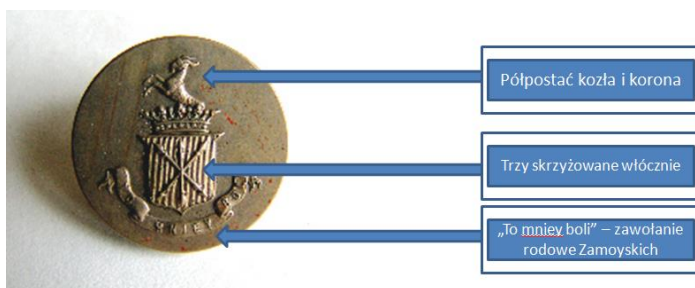

PRAWIDŁOWE ODPOWIEDZI DO ZADAŃ

Zadanie 1

Rodzina Jana Zamoyskiego sygnowała się herbem „Jelita”	Doradzał królom: Zygmuntovi Augustowi i Stefanowi Batoremu
Razem z Hiszpanami wyprawiał się do Ameryki Południowej szukać złota	Zapraszał do osiedlania się w Zamościu Ormian i Greków
Walczył w Mołdawii i zyskał wpływ na obsadzenie tamtejszego tronu	Przez pół roku był samowznającym królem Czech
Oplacał poszukiwania kamienia filozoficznego	Walczył ze Szwedami m.in. o Inflanty

Zadanie 2

Półpostać kozła i korona

Trzy skrzyżowane włócznie

„To mniej boli” – zawołanie rodowe Zamoyskich

Zadanie 3

1. B, 2. B, 3. B, 4. C, 5. A, 6. C.

Zadanie 4

				
lichtarz	waga	odbłasknica	moździerz	objaśniacz
Wkładano do niego świece oświetlające pomieszczenie.	Do odmierzania ilości produktów podczas sprzedaży	Odbija światło świec powodując, że w pomieszczeniu urobi się jaśniej.	Do rozdrabniania przypraw lub lekarstw.	Do przycinania knotów świec.

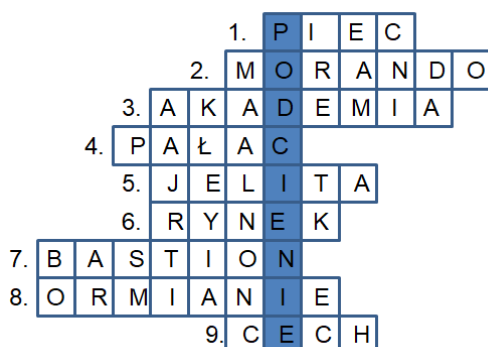

Zadanie 5

Jan Zamoyski zaprosił do Zamościa rzemieślników z innych miast.	PRAWDA	FAŁSZ
Przy przybyciu rzemieślników do Zamościa Zamoyski udzielał im pożyczek, aby zagospodarowali się w nowym mieście.	PRAWDA	FAŁSZ
Zamość położony był daleko od szlaków handlowych, więc w ogóle nie rozwinęły się w nim rzemiosła związane z obróbką skór i futer.	PRAWDA	FAŁSZ
Do 1622 r. powstało 13 cechów, m.in. rzeźników, szewców, sukienników, piekarzy.	PRAWDA	FAŁSZ
Poniższy symbol na emblemacie oznaczał cech stolarzy.	PRAWDA	FAŁSZ
W XIX wieku wszystkie cechy rzemieślnicze zostały rozwiązane.	PRAWDA	FAŁSZ

Zadanie 6 BASTION, KOJEC, NADSZANIEC, DZIAŁOBITNIA

Zadanie 7 Hasło: PODCIENIE

POLEKA
STULECIE ODZYSKANIA
NIEPODLEGŁOŚCI

Projekt HISTORIA: POSZUKAJ realizowany jest przez Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów.
Program „Historia: zobacz” jest przygotowany i realizowany we współpracy z Fundacją Dziecięcy Uniwersytet Ciekawej Historii.

Sfinansowano ze środków MKiDN
w ramach Programu Wieloletniego NIEPODLEGŁA 2017-2022

Miasto – twierdza. Historia Zamościa